

V семестр.
(для студентів оркестрового, дир.-хор., муз.-реж.
факультетів)

Залікові вимоги з курсу історії російської музики

1. Музична культура давньоруського Середньовіччя та музичні символи фольклорного та професійного проявів: знаменний розпів, дзвони, мистецтво скоморохів та їхнє існування в композиторській практиці;
2. Музична культура XVII ст. Стилiстичні риси партесного концерту. Хорові твори М.Ділецького та В.Титова, прояви в них ознак стилю Бароко.
3. Загальна характеристика культури XVIII ст. Культура Петровської доби: стилістичні ознаки панегіричних кантів та творче прочитання в професійній практиці.
4. Формування національної композиторської школи (II пол. XVIII ст.) в хоровому, інструментальному, вокальному жанрах, (огляд музичних творів Ф.Дубяньського, О.Козловського, В.Пашкевича, Д.Бортнянського, І.Хандошкіна).
5. Риси стилю М.Глінки. Провідні творчі принципи та особливості музичної стилістики. Глінка та Україна. Новаторство оперної драматургії у створенні двох напрямків оперної жанру. Побудова хорових сцен, метод створення музичних образів на прикладі опер «Іван Сусанін» та «Руслан і Людмила».
6. Симфонічна творчість М.Глінки. Формування провідних напрямків симфонічного жанру на прикладі програмних творів.
7. Творчий портрет О.Даргомижського. Особливості втілення мовної інтонації, своєрідність вокального жанру, створення зразків музичної сатири. Поновлення оперної драматургії на прикладі опери «Русалка».
8. Естетичні принципи творчої діяльності композиторів «Могутньої кучки».
9. Творчий портрет М.Балакірева. Загальна характеристика симфонічної та фортепіанної творчості (симфонічна увертюра-фантазія «Тамара», фортепіанна фантазія «Ісламей»).
10. Риси творчості О.Бородіна. Загальна характеристика опери «Князь Ігор» (драматургія хорових сцен, східні сцени, засоби створення оперних образів). Лірико-епічна сфера у камерно-вокальному жанрі. Характеристика симфонічної творчості на прикладі II симфонії, симфонічної картини «У Середній Азії»

Музичний матеріал для складання заліку

1. Бортнянський Д. Концертна симфонія : тематизм всіх частин;
Фортепіанна соната С – dur;
2. Хандошкін І. Соната для скрипки g – moll
3. Фомін Є. Увертюра до опери «*Орфей*» (вступ, гол., поб. партії)
4. Верстовський О. Опера «*Аскольдова могила*», 3 пісні Торопа з III д.
5. Глінка М. «*Іван Сусанін*»: Пролог (чол. та жін, хори фуга; епілог
I д. – перший вихід Сусаніна; IIд. – 4 польські танці;
IIIд. – сцена Сус. з поляками, романс Антоніди;
«*Руслан і Людмила*»: Увертюра, Iд. – дві пісні Бояна,
каватина Людмили, свад. хор «Лель таинственный»,
IIд. – балада Фінна, рондо Фарлафа, арія Руслана,
IIIд. – персидський жін. хор, східні танці, IVд. – арія
Людмили, марш Чорномора, Vд. – жін. хори-плачі;
Симфонічні твори: Вальс-фантазія, Іспанські увертюри,
Камаринська.
6. Даргомижзький О. Опера «*Русалка*»: I д – арія Мельника, сцена Наталі
з Князем ; IIд. – пісня Наталі «Как по камушкам...»
IIIд. – Сцена Мельника з Князем;
Вокальні твори: Титулярный советник, Червяк, Мельник,
Старый капрал.
7. Балакіреєв М. Фортепіанна фантазія «Ісламей»,
Симфонічна увертюра- фантазія «Тамара».
8. Бородін О. Опера «*Князь Ігор*»: Пролог, Iд. пісня Галицького,
Хори бояр, IIд. Арія Князя Ігора; IVд. Плач
Ярославни, Хор поселян;
Симфонічна творчість – II симфонія: тематизм I, II, III частин;
Вокальні твори: «Песня темного леса», «Спящая княжна»,
«Для берегов отчизны дальней».

Рекомендована музикознавча література

- 1 Асафьев Б. Глинка и его творчество./Б.Асафьев.// Б. В. Асафьев. Избранные труды. Т. I. Москва: Изд. акад.наук СССР, 1952. 399с.
- 11.История русской музыки / Ред. Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский. Т.1. От древнейших времен до середины XIX века. Москва: Музыка, 1976. 596с.
- 12.История русской музыки (А.Кандинский, Д.Петров, И.Степанова).– Вып. II, Кн. 1. – Москва: Музыка, 2009. 440с.
4. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки: Учебное пособие. Москва: Музыка, 1977. 383с.
5. Орлова Е. Очерки о русских композиторах XIX – начала XX века. Москва: Музыка, 1982. 123с.
6. Герасимова-Персидская Н. А. Русская музыка XVII века: встреча двух эпох. Москва : Музыка, 1994. 126с.
7. Гордеева Е. Могучая кучка. Москва: Музыка, 1966. 326с.
8. Келдыш Ю.В. Очерки и исследования по истории русской музыки. Москва: Советский композитор, 1978. 512с.
9. Левашева О. Михаил Иванович Глинка. Книги 1-2. Москва: Музыка, 1987. 352с.
10. Пекелис М. Даргомыжский и его окружение. В 3-х томах. Москва: Музыка, 1т. – 1966. 495с., 2т. – 1973. 416с., 3т. – 1975. 317с.
11. Соломонова О. Нариси з історії російської музики. Навчальний посібник . Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського., 2011. 108с.
12. Успенский Н. Древнерусское певческое искусство. Москва: Советский композитор, 1971. 623с.

План семінарського заняття з теми:

Знаменний розспів як явище церковної музики давньоруського Середньовіччя та його втілення у композиторській практиці.

1. Витоки розспіву, запозичення з ранньовізантійської християнської співучої практики. Різновиди, інтонаційні складові, особливості монодії.
2. Визначення співу, особливості знаменної нотації, еволюція нотування.
3. Побудова знаменних розспівів, система осьмогласія, ритмічні прояви.
4. Еволюція розспіву у розширенні внутрішньо складового інтонування, поява ХОМОНІЙ, формування троєстрочного співу.
5. Знаменний спів та народна пісня: перехрестя та відмінності.
6. Особливості використання З.Р. у композиторській практиці, жанрово-стильові перевтілення, приклади переосмислення: М.Глінка, М.Мусоргський, М.Римський-Корсаков, О.Бородін, С.Танєєв, А.Лядов, С.Рахманінов, І.Стравінський.

Музичні приклади: (до співу)

1. М.Глінка .Опера «Життя за царя», фін. хор «Славься».
2. М.Глінка. «Руслан і Людмила», 1д. хор «Лель таинственный».
3. М.Мусоргський «Хованщина», 3д. хор раскольников «Победихом».
4. М. Римський-Корсаков «Снігуронька», фінал «Свет и сила, Бог Ярило».
5. О.Бородін «Князь Ігор», Пролог хор «Солнцу красному слава».

Музикознавча література:

1. Асаф'єв Б. Русская музыка. – 1979, с. 117-119.
2. История рус. музыки. – 1983, Т.1, с.79-118, 130-152.
3. История рус. музыки. (в 10 тт.), Т.1 с. 79-88, 105-111.
4. Орлова Е. Лекции по ист. рус. музыки. – 1984, с. 56-61, 102-106.
5. Памятники рус. муз. искусства. – 1975, Т.3. Стаття М.Бражникова о Ф.Крестьянине.

Додаткова література:

1. Бражников М. Статьи о древнерусской музыке. 1975.
2. Успенский Н. Древнерусское певческое искусство – 1971.
3. Успенский Н. Образцы древнерусского певческого искусства. 1978.

Дискусійні роздуми на тему:

“Прояви особливостей середньовічної давньоруської культури на прикладі кінострічки А.Тарковського “Пристрасті за Андрієм Рубльовим”

1. Давньоруський церковний спів, дзвони.
2. Обрядові сцени (купальські розваги)
3. Скоморошество.

Додатково під час лекційного спілкування.

План семінарського заняття з теми:

«Інструментальна музика XVIII ст. Особливості формування жанру»

1. Передумови та витoki жанру:
  - народне інструментальне виконавство, мистецтво скоморохів, обрядові дійства;
  - традиції європейської інструментальної ансамблевої, симфонічної музики. Засоби камерного музикування, стильові прояви;
2. Жанрові різновиди: танцювальні мініатюри, варіації, сонатіна-соната, камерний ансамбль, концерт, симфонія, оперна увертюра;
3. Внески провідних композиторів- виконавців: В.Трутовський, І.Прач, Є.Фомін;
4. Інструментальна творчість Д.С.Бортнянського (1751-1825):
  - квінтет, 8 фортепіанних сонат, концерт для ф-п з камерним оркестром, Концертна симфонія у 3-х частинах;
  - особливості тематизму, формоутворення, виконавські засоби;
  - риси стилю барокко на рівні засобів виразності, у тембровій сфері; Струнний квінтет у 3 – х частинах;
5. Інструментальна спадщина І.Є.Хандошкіна (1747-1804):
  - 3 сонати для скрипки-solo, 4 – скрипка та бас, 20 циклів варіацій, ансамблі для різних складів, залучаючи гітару, балалайку, тощо.
  - формування напрямку скрипкового виконавства ;

Музикознавча література:

1. История русской музыки. Т.1., М., 1983, С.198-209.
2. История рус. музыки (академич. издание), Т.3, М.,1985. С.161-164, 173-176 – про Бортнянського; С.194-197, 205-207, 213-225 – про камерний жанр;
3. Рыцарева М. Композитор Бортнянский М., 1979, С.174-178;
4. Фесечко Г. И.Е.Хандошкин. М., 1972, 86с.

План семінарського заняття з теми:

Особливості розвитку хорового жанру XVIII ст.

1. Різновиди хорових проявів:
  - хорові обробки народних пісень та оригінальні твори ;
  - хорові сцени в операх: Є.Фомін «Ямщики на подставе», хор ямщиков «Высоко сокол... »;
2. Хорові духовні концерти. Особливості драматургії – побудови, фактурні прояви, інтонаційний склад, особливості поліфонічного мислення;
3. Хорова спадщина Д.Бортнянського: жанрові втілення, драматургічна побудова; витоки тематизму. Прояви симфонічного мислення.

Аналітичні розгляди та виконання за вибором студентів.

Основна музикознавча література:

1. История русской музыки. Т.1., М., 1983, С. 181 – 187.
2. История рус. музыки (академич. издание), Т.3, М.,1985, С. 111-116, 161-164,185-192;
3. Рыцарева М. Композитор Бортнянский М., 1979;

План семінарського заняття з теми:

«Драматургія хорових сцен в операх М.І.Глінки»

1. Побудова хорових сцен в опері «Іван Сусанін» та значення у втіленні героїко-патріотичної трагедійної спрямованості:
  - композиційна будова Прологу («Родина моя») та Епілогу (Славься інтонаційна основа, особливості хорового складу);
  - вирішення жанрових хорових розділів : весільний хор дівчат Шд. , хор селян Шд. «Дай вам Боже»;
  - співставлення російських та польських хорових втілень;

2. Значення хорових сцен в опері « Руслан і Людмила» , прояви особливостей епічної драматургії, хорова фактура;
  - хорові розділи Інтродукції 1 дії: приспиви хору у 1 пісні Бояна, здравиця на честь князя Светозара та наречених, весільний хор «Лель»;
  - жіночі хори V д. « Ах, ты, свет, Людмила», «Не проснется»,
  - східні прояви у жіночому хорі III д. «Ложится в поле мрак ночной»;
  - інтонаційна єдність через наскрізний прояв провідної поспівки гексахорду;

Музична література:

Клавіри двох опер Глінки, відповідні хорові сцени (стор.)
«І. Сус.»: Iд. Пролог «Родина моя» (13), фуга (20), хор гребців «Хороша у нас река» (40-45) ; Шд. Хор селян «Дай вам боже» (169); Жін. весільний хор «Разгулялися» (243); Хор ополченців «Всех врагов ... смертью покараем» (269); Епілог «Славься» -374;
«Руслан» : Iд. Інтродукція (18-22); Здравиця (36-46); «Лель»- 77;
 Шд. Жін. хор « Ложится в поле» (179); IV д. Хор-коментатор «Погибнет» (295); Vд. Жін. хори (349, 354); Фінал «Слава великим богам» (376);

Музикознавча література:

1. История русской музыки. Т.1., М., 1983, С. 419-430 «Сусанин»;
2. -----С. 448-451, 456- 459 «Руслан»;
3. История рус. музыки (академич. Издание), Т.5, М.,1985.
Стр. «И.С.» - 218-221; «Руслан» - 234 – 236;
4. Левашева О.Е. Михаил Иванович Глинка . В 2- х книгах. М., 1988,
Кн.2. стр. 5-53; (додаткова література)

План семінарського заняття з теми:

«Формування класичних рис у симфонічній та камерно-інструментальній творчості М.І.Глінки»

1. Загальна характеристика жанру симфонічної музики:
  - основні напрямки симфонізму Глінки: драматичний, лірико-психологічний, картинно-жанровий;
  - особливості втілення програмності в симфонічних творах;
  - оркестрове рішення романтичної психологічної образності на прикладі Вальсу-фантазії;
  - опрацювання фольклорного тематизму, створення народного узагальненого образу в увертюрі-фантазії «Камаринська»;
  - відтворення національного колориту в двох іспанських увертюрах «Арагонська хота» та «Ніч у Мадриді» (тематизм, засоби розвитку, оркестрове рішення);
  - особливості формоутворення (класичні традиції та інноваційні прояви у розширенні різновидів форми);

2. Характеристика камерно-інструментальної творчості:
  - обсяг жанру, виконавські складки (дует, тріо, секстет);
  - європейські традиції та особисті виконавські знахідки;
  - прояви ансамблевого виконавства;

Музична література

1. Вальс-фантазія. Камаринська. Іспанські увертюри.
Увертюри до опер «Іван Сусанін», «Руслан і Людмила».
2. Інструментальні ансамблі: (наявність у фондах бібліотеки НМАУ)
  - Соната для фортепіано і альту (є версія - скрипка) у 2-х ч.
  - « Патетичне тріо» для кларнета, фагота і фортепіано у 2-х ч.
  - «Великий секстет» для ф-но, 2 скрипок, альту, в-челі, к-баса, у 3ч.

Музикознавча література

1. История русской музыки. Т.1., М., 1983, С. 459 – 475;
2. История рус. музыки (академич. издание), Т.5, М.,1985, С.244-247; 249-256 (Исп. увертюри); 257- 262 (Вальс-фантазія, Камаринська);
3. Асафьев Б. Русская музыка. Изд. 2, 1979, С. 148-150, 214-215.
4. Левашева О.Е Михаил Иванович Глинка . В 2- х книгах. М., 1988, стр.195 -241. (додаткова література).